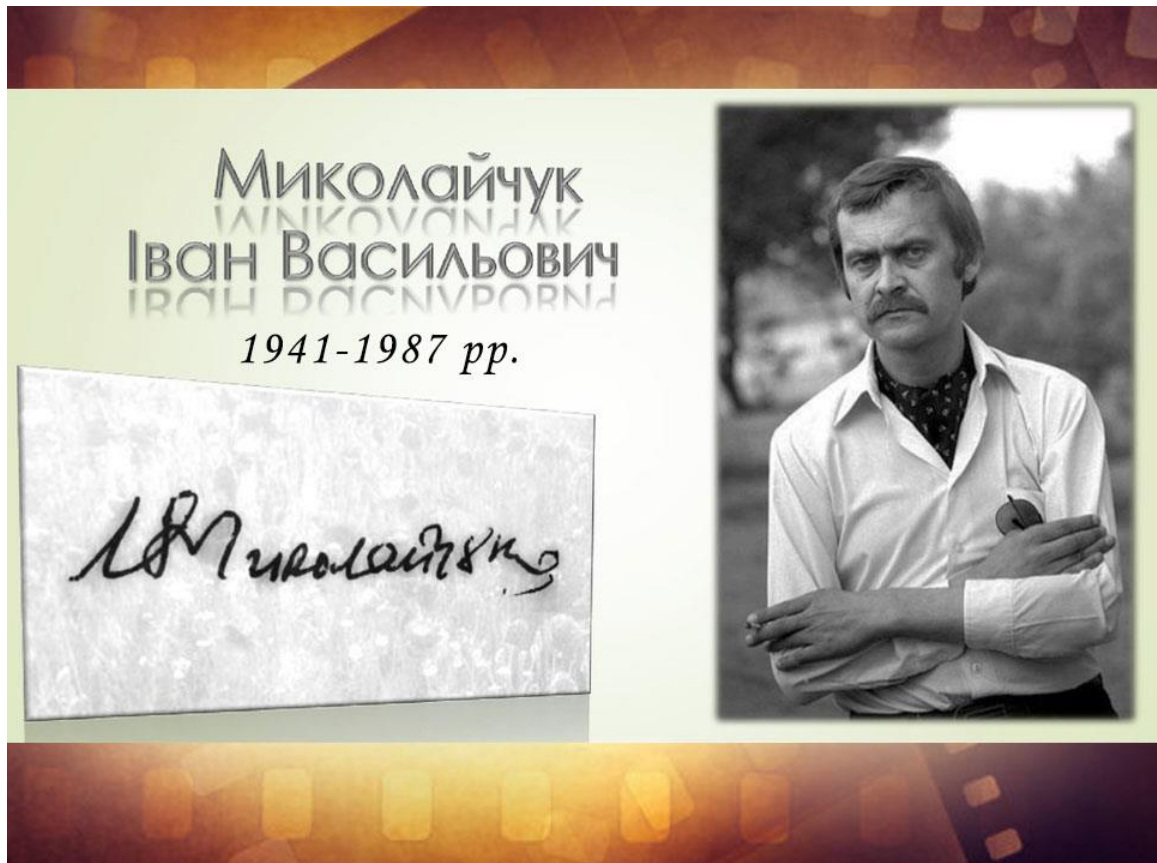

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

ІВАН МИКОЛАЙЧУК – ДУША УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТИЧНОГО КІНО

(до 80-річчя від дня народження)

БІОБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

Чернівці, 2021

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

ІВАН МИКОЛАЙЧУК – ДУША УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТИЧНОГО КІНО

(до 80-річчя від дня народження)

БІОБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

Укладачі:

Тулевська С.О., Ляшенко О.М. – бібліотекарі I категорії

Від укладачів

Наукова бібліотека Буковинського державного медичного університету випускає біобібліографічний покажчик літератури з присвятою Івану Миколайчуку, якому 15 червня 2021 року виповнилося б 80 років від дня народження.

Підбір матеріалу покажчика визначився прагненням укладачів висвітлити факти біографії та творчої діяльності уславленого земляка – Івана Миколайчука.

Мета даного покажчика ознайомити студентів, викладачів та всіх кого цікавить дана тема з виданнями, наявними у фондах бібліотеки БДМУ.

При підготовці бібліографічного покажчика використано каталоги і картотеки наукової бібліотеки БДМУ, електронний ресурс.

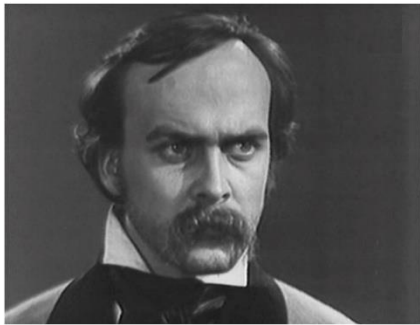
Опис здійснено з урахуванням чинних стандартів та адаптовано до сучасних вимог правопису. Матеріали в покажчику систематизовані за алфавітним порядком розміщення.

Критичні зауваження і побажання будуть прийняті з вдячністю.

15 червня 1941 року в селі Чортория на Буковині народився геніальний український кіномитець **Іван Миколайчук**. Його називали обличчям і душею українського поетичного кіно, аристократом духу, блискучим самородком.

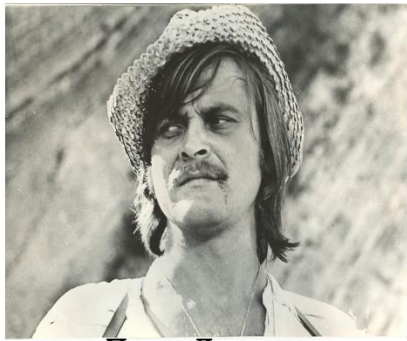

Доля відміряла Івану Миколайчуку коротке життя – 46 років, за свою творчу кар'єру актор встиг зіграти 34 ролі, написати 9 сценаріїв, та створити дві режисерські роботи. Ще більше лишилося в планах, оскільки довгий час йому просто не давали зніматися чи знімати.

*роль молодого Шевченка
в фільмі «Сон»*

*роль Івана Палійчука
у фільмі «Тіні забутих предків»*

*роль Петра Дзвонаря
в фільмі «Білий птах з чорною ознакою»*

*роль Фабіана
в фільмі «Вавілон-XX»*

Іван народився 15 червня 1941 року в селі Чорторія Чернівецької області в багатодітній родині. Він був четвертим сином, з 14 дітей, у сім'ї Миколайчуків. До повноліття дожило десятеро. Більшість так і залишилися жити в рідному селі, працюючи хто будівельником, хто метеорологом. Старша сестра Фрозина Грицюк та її син Василь нині доглядають меморіальний Музей-садибу Івана Миколайчука, відбудованого на місці старої батьківської хати в Чорторії.

Іван Миколайчук з матір'ю

Першу свою роль Іван зіграв у 12 років. І була це роль старого Івана, батька Софії у виставі «Безталанна» за п'єсою Михайла Старицького, дорослі чоловіки навідріз відмовилися грати старого німецького солдата, а Іван погодився. Вистава витримала 36 показів протягом трьох років.

Коли йому було 14 – вперше потрапив на кіносеанс, і фільм справив на нього незабутнє враження. Відтоді в хлопця з'явилася заповітна мрія – присвятити своє життя мистецтву.

У 1957 р. Іван закінчив Чернівецьке музичне училище за спеціальністю «хормейстер художньої самодіяльності». Гарно співав, добре грав на інструментах: сопілці, роялі, цимбалах, скрипці, баяні, трубі, арфі.

У 1961 р. закінчив студію Чернівецького музично-драматичного театру імені Ольги Кобилянської.

З 1963 до 1965 року навчався на кіноакторському факультеті Київського інституту театрального мистецтва імені Івана Карпенка-Карого, де він потрапив до творчої майстерні відомого режисера Віктора Івченка. Його одногрупниками були Раїса Недашківська та Борислав Брондуков.

Кар'єра Івана Миколайчука розпочалася з кіностудії імені **Олександра Довженка** та головних ролей у картинах, які стали перлиною українського кіно. У 1964-му на широкі екрани вийшла стрічка Володимира Денисенка "Сон" про Тараса Шевченка, якого зіграв Іван. Миколайчук блискуче передав внутрішні переживання митця того періоду.

Саме Володимир Івченко запропонував Сергію Параджанову спробувати свого студента на роль Івана Палійчука у фільмі «Тіні забутих предків». Не очікуючи нічого цікавого, він довірив провести кінопроби оператору стрічки Юрію Ілленку, а сам залишив павільйон. Буквально за кілька хвилин Ілленко наздогнав режисера в коридорі студії: «Сергію Йосиповичу! Вертайтеся! Це щось неймовірне! Просто нелюдське щось! Щось за межами розуміння й сприйняття!».

Творчість Сергія Параджанова впродовж двох десятиліть була пов'язана з кінематографом України, він став гордістю українського поетичного кіно. Параджанов відроджує інтерес до міфу, інтерес до глобальних проблем людства. Він створив кіномову, яка поетизує багату і цікаву міфологію українців. Йдеться про кіношедевр Сергія Параджанова "Тіні забутих предків" з життя гуцульського села за однойменною повістю Михайла Коцюбинського. Фільм знімався в 1963-1964 роках у селі Криворівня Верховинського району Івано-Франківської області.

Драматичними мотивами фільму є любов, вірність, страждання, смерть. Сюжет і цілковитий зміст фільму закодовано у зображених предметах, витворах народного мистецтва гуцулів, піснях та народних обрядах. Завдяки Параджанову світ побачив справжню українську Шамбалу, повну магічних ритуалів, первісних емоцій, дохристиянських звичаїв та обрядів. Екзотичне звучання фольклорних мелодій і неймовірне багатство кіномови ставлять фільм в ряд загальноновизнаних шедеврів світового кіно.

Любов Івана Палійчука (у виконанні І. Миколайчука) та Марічки (у виконанні Л.Кадочнікової) порівнювали з шекспірівськими Ромео і Джульєттою – настільки вражала чиста, щира та неземна любов закоханих. У перший рік прокату фільм переглянули понад 8,5 мільйона глядачів. Фільм був удостоєний призу на Всесоюзному кінофестивалі в Києві (1966). Завоював величезну кількість нагород не тільки в СРСР, а й за кордоном. Серед інших призів фільм «Тіні забутих предків» завоював нагороду за кращу постановку, спеціальну премію Асоціації аргентинських кінокритиків за кольорову фотографію і кіно-ефекти на міжнародному кінофестивалі в Мар-дель-Плата, кубок на фестивалі в Римі, «Золоту медаль» на міжнародному кінофестивалі в Салоніках.

«Тіні забутих предків» увійшли до Книги рекордів Гіннеса, здобувши 39 міжнародних нагород, 28 призів на кінофестивалях (із них – 24 Гран-прі) у 21 країні. Гарвардський університет додав стрічку до списку обов'язкових для перегляду студентам, що претендують на вищий ступінь у кінознавстві.

Талант режисера Сергія Параджанова і органічний образ Івана Миколайчука забезпечили цьому фільму світове визнання. Миколайчук став найпопулярнішим та одним з найбільш упізнаваним артистом не тільки в Радянському Союзі.

Пізніше Параджанов назвав Миколайчука своїм вчителем і сказав про нього так: «Я не знаю більш національного народного генія. До нього то був Довженко».

Наступним доленосним фільмом для Миколайчука став «Білий птах з чорною ознакою», знятий в 1971 р.

Білий птах з чорною ознакою

Події фільму відбуваються в період з 1937 по 1947 рік на Буковині, нині Чернівецька область Західної України, в українському прикордонному з Румунією селищі на річці Черемош. У фільмі розповідається про сім'ю Леся ДЗвонаря, що живе в невеликому селі на околиці. У Леся виросло багато дітей, але всі вони, за волею долі чи за власним вибором, розійшлися в різні боки.

Брати зіткнулися через почуття до дівчини, а також через політичні пристрасті, які вони будуть відстоювати зі зброєю в руках.

Ще одним острівцем здорового глузду у "Білому птаку" є батьки Дзвонарі. Вони двоє височать над усією ненавистю та злом світу — любляче серце матері та мудрість батька. Кожне слово голови сім'ї, без перебільшення, стає афоризмом — інколи дошкульним, але завжди правдивим.

«Білий птах з чорною ознакою» купили чимало країн, він здобув різні міжнародні нагороди. Як справжній класичний твір він залишається і сьогодні вражаючим і свіжим, хоч і минуло вже сорок з лишнім років!

У 1970-х радянська влада посилила переслідування української культури. Заарештували Параджанова. Звинуватили в націоналізмі й Миколайчука. Вперше це сталося ще 1968-го, коли він знімав фільм "Анничка". Іван спробував пояснити різницю між націоналізмом і патріотизмом, після чого на нього написали донос. Після появи "Білого птаку з чорною ознакою" Миколайчуку довелося регулярно пояснювати свою позицію в різних владних установах.

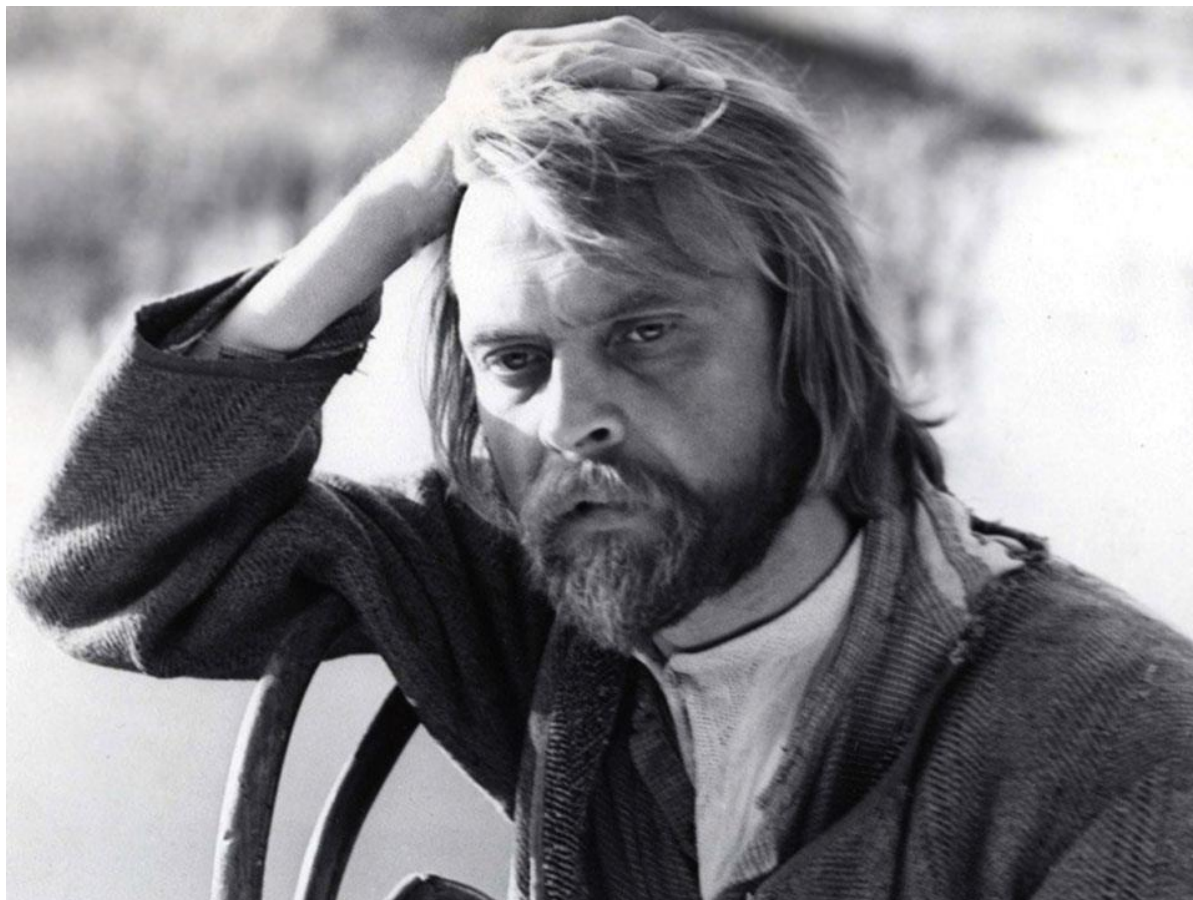
Поза прокатом опинилася і “Пропала грамота” Бориса Івченка. Там Миколайчук зіграв свою, напевно, найпопулярнішу роль – козака Василя. За велінням великого Гоголя він крокує до цариці у самий Санкт-Петербург. І виглядає так, що цариця стає персонажем дешевого театру маріонеток – поруч живого і веселого Василя. Це їй не сподобалось. Так, царі були “класово чуждими” комуністичному ладові. Але ж імперія є імперією. Повагу до її очільників ніхто не відміняв. У цьому фільмі вперше прозвучав запорізький марш Адамцевича.

Ці фільми були зняті в епоху «українського поетичного кіно». Але після «Пропавшої грамоти» ставлення керівництва радянської кінематографії до українського кіно різко змінилося. Почалася хвиля гонінь української інтелігенції, арештів. Самого ж актора після звинувачення в націоналізмі перестали запрошувати на серйозні ролі.

1979 році Івану Миколайчуку вдалося втілити свою давню мрію – зняти фільм «Вавілон ХХ» за романом Василя Земляка "Лебедина зграя". Фільм був справжнім вибухом в українському кіно. Він увібрав в себе все найкраще, що міг йому дати

Миколайчук-актор (Фабіан), Миколайчук-сценарист, Миколайчук-режисер і Миколайчук – автор музичного оформлення. У 1980 році кінострічка була відзначена призом «За кращу режисуру» на Всесоюзному кінофестивалі у Душанбе.

Досить строката мозаїка яскравих замальовок побуту, сцен народного життя поєднується з образом Фабіана, котрий є ніби єдиним стрижнем, який пов'язує всіх і дає моральну оцінку людям, їхнім вчинкам. Ця людина з народу, мудрець, філософ. Зміст його життя в тому, щоб побачити і зрозуміти, що відбувається. І це йому врешті-решт вдається. В цьому фільмі є мораль і вона озвучена вустами Фабіана: *«Після кожного для людей повинно залишитися щось хороше. А що залишиться після тебе?»*. Це вічна тема, хоча звучить дуже не сучасно.

У Радянському Союзі ж фільм на довгі роки ліг на полицю. Як і «Пропала грамота» Бориса Івченка, «Білий плах із чорною ознакою» Юрія Ілленка та інші українські фільми, визнані «надто націоналістичними».

Іван Миколайчук був українцем, гаряче й безмежно любив землю своїх предків і розвивав національну культуру. Будь його воля, він міг би зняти найяскравіші фільми про Україну.

Подальша режисерська доля не склалась через «націоналістичний ухил» у культурі. У 1983-му були написані «Небилиці про Івана», а в 1984-му режисер готувався до роботи над фільмом за цим сценарієм, та його постановку було дозволено лише восени 1986 року. На жаль, через важку хворобу, розпочати зйомки фільму він так і не зміг.

Іван Миколайчук був одружений один раз. Хоча в родині не було дітей, стосунки між подружжям були добрими. Дружина Марічка (Марія Євгенівна) була йому другом і соратником. Зі своєю дружиною, Марією Карп'юк Іван познайомився в 1958 році під час навчання в театрі-студії при Чернівецькому українському музично-драматичному театрі імені Ольги Кобилянської. Це було кохання з першого погляду. Через чотири роки вони побралися – для цього Марія навіть відмовилася від гастролей до Белграда, куди мала їхати з хором Вірьовки. Після фільму «Тіні забутих предків» Миколайчук називав дружину Марічкою.

Багато років Миколайчука мучили болі в шлунку. Під час зйомок «Вавилон ХХ» самопочуття його помітно погіршилося. Був діагностований рак шлунка. Останній рік життя Миколайчук хворів майже постійно. Свої останні дні життя актор просив

дружину не відходити від нього ні на крок. Він говорив їй, що згоден бути голодним, тільки б Марічка не віддалялася від нього навіть в магазин.

В кінці липня 1987 року Івана Васильович і Марія Євгенівна Миколайчуки відзначили своє срібне весілля. Ще в юності циганка наворожила Івану Миколайчуку, що він проживе лише 25 років. Актор помер від раку шлунка 3 серпня 1987 року – через чотири дні після срібного весілля з Марічкою, йому було 46 років. Похований на Байковому кладовищі. На могилі встановлено білий кам'яний хрест, на якому вибито слова народної пісні.

Уже посмертно він став лауреатом Шевченківської премії 1988 року та за петицією Президента України Петра Порошенка отримав почесне звання «Героя України» в 2016 році.

Традиційно пам'ять митця вшановують в Чернівецькій області, починаючи з року, коли Миколайчуку мало б виповнитися 50 років – 1991 рік. З Києва автобусами приїжджають делегації кінематографістів, люди, які з ним працювали, які його знали, які його любили і шанували, це свято називається "Іванова Переберія" або "На гостини

до Івана". У багатьох містах встановлено пам'ятники та названі вулиці на честь видатного українця.

15 червня 2021 р. в Чернівцях відкрився культурно-мистецький центр імені Івана Миколайчука. Його створили у відреставрованому старому кінотеатрі. Відкриття центру відбулося до 80 річчя актора та режисера під назвою "Миколайчук OPEN".

Список використаних джерел:

1. Антонюк-Гаврищук Є. Заповіт у кадрі любові Івана Миколайчука. *Буковинське віче*. 2016. № 23. С. 1.
2. Антонюк-Гаврищук Є. Тут святилось ім'я “пророка” України. *Буковинське віче*. 2015. № 21. С. 1, 2.
3. Бабух В. “Знищити калину не дозволю нікому”. *Час*. 2016. № 24. С. 12.
4. Білий птах з чорною ознакою. Іван Миколайчук: спогади, інтерв'ю, сценарії / Упоряд.: М. Є. Миколайчук. Київ: Мистецтво, 1991. 399 с.
5. Будна Н. “Живу різними життями, й у кожному з них є Україна”. *Молодий буковинець*. 2018. № 48. С. 9.
6. Будна Н. Його запрошували зніматися до Голівуда. *Молодий буковинець*. 2018. № 47. С. 6.
7. Будна Н. “Міг грати і царя, і бідняка”. *Молодий буковинець*. 2016. 3 49. С. 10.
8. Будна Н. Село імені Івана. *Молодий буковинець*. 2013. № 65.
9. Будна Н. “Тепер я знаю, як знімати кіно”. *Молодий буковинець*. 2015. № 48. С. 10.
10. Будна Н. “Що це буде шедевр – навіть не думали”. *Молодий буковинець*. 2015. № 74. С. 8.
11. Будна Н. “Я живу різними життями”. *Молодий буковинець*. 2016. № 47. С. 15.
12. Вишневська М. Аристократ духу. *Буковинське віче*. 2015. № 28. С. 1, 4.
13. Вишневська М. Іванове свято. *Буковинське віче*. 2016. № 24. С.1, 2.
14. Вишневська М. “Мудрість – розум, настояний на совісті”. *Буковинське віче*. 2011. № 34.

15. Вишнеvsька М. “Сьогодні не вистачає його світлої особистості не лише в кіно – в Україні”. *Буковинське віче*. 2017. 20. С. 1.
16. Гальченко Я. “Відродження” – батьківщині Івана. *Буковина*. 2011. № 52.
17. Гусар Ю. З вірою в Бога і ... у закоханість. *Буковинське віче*. 2011. № 35.
18. Гусар Ю. Продовжувач довженківських традицій. *Буковинське віче*. 2016. № 22. С. 1.
19. Джуран В. Вічний Іван із карпатськими очима. *Буковинське віче*. 2015. № 22. С. 4.
20. Збережено пам'ять про славетного буковинця. *Буковина*. 2013. № 71.
21. Іван Миколайчук. Золота книга української еліти: інформаційно-іміджевий альманах. Т. 2. Київ: Компанія “Євроімідж”, 2001. С. 202-203.
22. Іван Миколайчук. Хто є хто на Буковині: довідник / Упоряд. В. Болгов. Київ: Український видавничий консорціум, 2006. С. 33. (Хто є хто).
23. “Кожен фільм з Миколайчуком – свідчення невмирущого коду нації”. *Доба*. 2016. № 22. С. 1, 5.
24. “Лебедина хора” для Івана. *Буковина*. 2011. № 46.
25. Марків Г. “Був гарний, молодий, життєрадісний”. *Молодий буковинець*. 2016. № 51. С. 14.
26. Марків Г. “Скільки він пережив, нікому не бажаю”. *Молодий буковинець*. 2016. № 50. С. 8.
27. Мінченко Т. Тут засвітилася його зоря. *Буковина*. 2011. № 54.
28. На великій батьківщині Івана Миколайчука. *Буковина*. 2011. № 46.
29. На гостини до Івана. *Буковина*. 2011. № 41.
30. Нашого Івана побачив весь світ. *Чернівці*. 2019. № 45. С. 11.
31. Олійник В. “Вчив мене співати українських пісень”. *Молодий буковинець*. 2015. № 49. С. 3.
32. Тодощук М. Іван Миколайчук: корінням з Оршівців. *Буковинське віче*. 2010. № 44.
33. Требик Т. Тиждень українського кіно на Буковині. *Буковина*. 2010. № 82.
34. УСЕ Універсальний словник-енциклопедія / Гол. ред. Ради чл.-кор. НАНУ М. Попович. Київ: Ірина, 1999. С. 858.
35. Фещук Н. “Не забудь, Жане, про моїх хлопців із Чорторії”. *Чернівці*. 2016. № 24. С. 10.
36. Черняк Л. Буковина подарувала світові унікального митця. *Буковина*. 2016. № 26. С. 3.
37. Чорней В. “У його очах – істинна краса й любов”. *Молодий буковинець*. 2010. № 67.
38. Чорняк Л. Іванові іменини завжди велелюдні. *Буковина*. 2013. № 48.
39. Черняк Л. Ім'я Івана Миколайчука житиме вічно. *Буковина*. 2015. № 25. С. 3.
40. Чорторійські марева –видіння. *Молодий буковинець*. 2016. № 48. С. 8.
41. Шилюк Л. Мій вимріяний Миколайчук. *Буковинське віче*. 2016. № 22. С. 34; *Доба*. 2016. № 21. С. 1, 5.
42. Шилюк Л. Незабутній світ українського генія. *Час*. 2016. № 23. С. 12.
43. Ювілей Івана Миколайчука. *Молодий буковинець*. 2016. № 48. С. 11.
44. Ящуринська Г. Іванова лебедина хора. *Освіта Буковини*. 2016. № 21. С. 2.